

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 105:9

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Dr K. Fehout, Baarn; Drs D. J. Galle, Haarlem; Mevr. G. Gillhuis-Smitskamp, Ooster-Nijkerk; Dr J. H. Hagenaar, Zwolle; Dr J. van Herken, Ermelo; A. Jansse, Biggkerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Trum; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijcknaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijcknaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnald, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; D. Stroom, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr C. Veenhof, Harkstede; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Jan Zwart, Zaandam.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloeddijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Marcion, het evangelie van den vreemden god. IV. — Uit de Schrift: In Mijn bloed. (Luc. 22:20). — Kerkelijk Leven: „Moet dat nu zóó?” VII. Over de „Algemeene Genade”. VI. — Antwoord van Dr L. v. d. Zanden. — Even Parkeeren: EVANGELISATIE-EVANGELIE en EVANGELIE-EVANGELISATIE. — Literatuur en Kunst: Verantwoordelijkheid bij literair genot. II. — Pop-Wetensch. Schetsen: Moest de Messias lijden? En sterven? II. — Ziekte: De Philosophie bij het Creïsme. V. — Muzikale Kroniek: Gebrek aan harmonie tusschen taal- en muziekzin. — Stemmen uit onze Kerken: Het Tweede Reveil en wij. II. — Perschouw. — Correspondentie van de Redactie. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Marcion, het evangelie van den vreemden god.

IV.

De bijbel van Marcion.

Hoe komt Marcion aan zijn leer van den goeden god, die geheel „fremd” was aan de menschheid en toch in zijn onbegrijpelijke liefde voor die menschheid zijn zoon geeft in den dood?

Hij vindt die leer in het Nieuwe Testament, dat hij aanvaardt, net als de eerste Christelijke kerk. Alleen maar, de kerk doet hierbij volgens hem een ontzaglijken misstap: zij meent, dat het Evangelie het complement van het Oude Testament is en ziet niet, dat het aan dat Oude Testament geheel en al tegengesteld is.

En hij gelooft, dat die misstap zelfs ingewerkt heeft op het Evangelie: om immers dat Nieuwe Testament in overeenstemming te brengen met het O. T., moesten er in het Evangelie ingrijpende veranderingen gebracht worden. Daarom moet volgens hem een reinigingsproces plaats hebben in het N. T.: pas het gereinigde Evangelie en de gereinigde brieven van Paulus zijn voor hem richtsnoer voor zijn opvatting over den goeden god.

Wonderlijk handelen! Een man, die het O. T. zonder reserve aanvaardde, — hij beschouwt al de mededeelingen van het O. T. als volkomen waarachtig en hij wil zelfs geen allegorische uitlegging aannemen — gelooft, dat het N. T. zeer vervalscht is en aanvaardt slechts een „gereinigt” Nieuw Testament.

Zoo komen we dan tot Marcions Bijbelcritiek. Marcion, die reformator van de kerk wilde zijn, moet eerst restaurator (hersteller) van het Evangelie zijn, hij moet het Evangelie zuiveren van alle Judaïsme, dat ingeslopen was.

Hij doet dit door uit te gaan van Paulus' brief aan de Galatiërs en hij vindt daarin, dat er oorspronkelijk maar één Evangelie was (zie Gal. 1:7) en dat de hoofdstrijd van Paulus zich richtte tegen het Judaïsme, en dat klaarlijk die Judaïsten een eigen evangelie hadden.

Hieruit trekt hij de volgende conclusies:
1e. Het echte Evangelie staat vijandig tegenover alle Judaïsme;

2e. De brieven van Paulus zijn vervalscht: wat een Joodsche dingen staan in die brieven?

3e. Reeds terstond na Christus' dood zijn er valsche apostelen opgetreden met heel veel succes; zij konden immers zelfs het Evangelie en de brieven vervalschen.⁴²⁾

⁴⁵⁾ Harnack legt er nogal nadruk op, dat hij bij Marcion gevonden heeft het verschil tusschen de twaalfen en de valschte apostelen. Christus zou veel moeite gedaan hebben zijn discipelen te overtuigen, dat Hij de Zoon van den vreemden god was, Zij begriepen dat maar niet! — denk aan Petrus' belijdenis te Caesarea. — Na de opstanding gaat het een poosje goed, maar zij blijven toch halfslachtig. Paulus zou echt geweest zijn, maar had aan de twaalfen weinig steun. Christus zou dan het Evangelie alleen aan Paulus hebben toevertrouwd en hem als eenigen apostel erkend hebben.

Daarop steunend, gaat Marcion over tot restauratie van de Nieuw-Testamentische geschriften. Hij mag maar één evangelie hebben, en kiest daartoe Lucas uit. Waarom juist Lucas? Dat is niet heelmaal duidelijk. Dat hij Mattheüs niet kon gebruiken, is direct duidelijk. Telkens komt immers in Mattheüs voor de formule: opdat (zoodat) de Schriften (de Oud-Testamentische) vervuld werden. (Matth. 1:22, 2:15, 4:14 en overal). Ook Johannes moest wel vervallen. Wel stonden daarin scherpe anti-Joodsche gezegden, die dus Marcion zeer sympathiek waren, denk aan 1:18, waar de Heere Jezus van Nathanaël zegt, dat hij, als bij uitzondering! een Israëliet is, in weken geen bedrog is, en aan 8:44, waar de Heere zegt, dat de Joden zijn uit den vader, den duivel!

Maar, in 1:11 bijv. staat, dat de Logos kwam tot het Zijne, de kinderen Israëls!! en volgens 2 vs 1—11 was hij op een bruiloft, en dat kan toch onmogelijk.

Zoo blijven dan alleen Marcus en Lucas over en daaruit kiest hij dan Lucas. Maar ook in Lucas is veel vervalsching en daarom gaat hij door tekstverandering, schrapping en toevoeging een „rein” Evangelie maken. Natuurlijk vervalt heel de geboortegeschiedenis (Christus zou „GEBOREN” zijn) en ook vervalt Lucas 3 (Christus had geen Voorlooper en geen geslachtslijst) en Lucas 4 moet ook weg tot vs 31. Met dat vers begint zijn evangelie, waar hij dan nog aan toevoegt het gereinigde eerste vers van hoofdstuk 3, dat bij hem luidt: In het 15e jaar van keizer Tiberius daalde God neer naar Kapernaüm en leerde op de Sabbathen. Dat is wel de voornaamste verandering, maar ook overigens brengt hij veel „verbeteringen” aan. Als voorbeeld wil ik noemen de reiniging van 10:2. De Heere Jezus dankt hier Zijn Vader, dien Hij noemt Heere des hemels en der aarde, maar dat „en der aarde” moet natuurlijk verdwijnen.

Diezelfde bewerkingen laat hij de andere Nieuw-Testamentische geschriften ondergaan. Vooreerst vervallen de brieven van Petrus, Jacobus, Johannes en Judas; brieven immers van halfslachtige apostelen?

Dan: Hebreën moet zeker verdwijnen: al die toespelingen op den Oud-Testamentischen eeredienst!

Ook Handelingen en Openbaringen kunnen niet gehandhaafd worden — Handelingen bijv. wierp zijn geschiedenisbeschouwing omver, en in Openbaringen was o.a. een veel te vleeschelijke hemelsteekening.

Alleen de brieven van Paulus vinden genade en daarvan moeten nog uitvallen de brieven aan Timotheüs en Titus⁴⁶⁾, zoodat hij maar tien brieven overhoudt en ook in die brieven verandert hij veel.

Om enkele der sprekendste veranderingen te noemen: Paulus schrijft in Rom. 10:3, dat de Israëlieten de rechtvaardigheid Gods niet kennen en Marcion laat, doordat hij „de rechtvaardigheid” schrapt, den apostel schrijven, dat zij God (den goeden god) niet kennen.

In Galaten 4:4 zegt de apostel, dat de Zoon Gods geworden is uit een vrouw, geworden onder de wet: natuurlijk kan Marcion beide niet gebruiken, noch de wording uit een vrouw, noch wording onder de wet en schrapt hij beide dingen.

Een derde sprekend voorbeeld vinden wij in Ef. 2:14, 15 (deze brief heet bij Marcion brief aan Laodicea). Paulus spreekt daar van het vleesch van Christus, maar het woordje „zijn” (dit is Christus) laat hij weg en volgens den apostel heeft Christus de wet van de geboden in inzettingen bestaande, te niet gedaan, maar Marcion

⁴⁶⁾ Harnack meent, dat Marcion hen niet opgenomen heeft, omdat hij ze niet kende; Zahn echter gelooft, dat het niet geschied is, omdat het particuliere brieven waren.

laat „in” weg en leest nu, dat Christus de wet van de geboden door inzettingen heeft te niet gedaan, en die inzettingen zijn dan volgens hem de leeringen over den goeden god en zijn zoon.

Misschien is het laatste voorbeeld, dat wij willen noemen, wel het sprekendste: in Ef. 3:9 spreekt Paulus van de verborgenheid, die van alle eeuwen verborgen geweest is in God — Marcion laat „in” weg en krijgt dan een verborgenheid, die van alle eeuwen voor God, zijn rechtvaardigen god, verborgen is geweest.

Meer veranderingen willen wij maar niet noemen. Alleen nog, Zahn en Harnack hebben getracht het „reine” N. T. te reconstrueeren. Dat is echter heel moeilijk: zij moesten immers uit citaten der Kerkvaders den tekst herstellen. En bovendien, Marcion droeg zijn leerlingen op, den tekst van het N. T. verder te herstellen, hij beschouwde dus zijn werk nog niet als afgedaan, en volgens de gegevens der kerkvaders hebben zijn leerlingen die taak ook op zich genomen.⁴⁷⁾

Op dezen gerestaureerden Bijbel bouwt Marcion zijn gansche leer, die wij reeds in haar kern aangaven: de goede god, die uit louter ontferming voor een hem-vreemde menschheid zijn zoon geeft.

Natuurlijk kwam die zoon in een schijnlichaam — een doetische trek, die alle gnosis eigen is, waarleggen Johannes reeds zoo scherp waarschuwde in zijn evangelie en brieven: hetgeen van den beginne was, hetgeen wij gehoord hebben, hetgeen wij gezien hebben met onze oogen, hetgeen wij aanschouwd hebben en onze handen getast hebben⁴⁸⁾, 1 Joh. 1:1 en andere plaatsen, vooral ook Joh. 19:35.

In dat schijnlichaam heeft Christus geleden en is Hij gestorven. De demiurg denkt immers, dat Jezus de bevrijder is, in het O. T. beloofd, en laat hem kruisigen, als hij ziet, dat hij zich vergist heeft. Door die kruisiging koopt⁴⁹⁾ Christus nu de geloovigen. Gal. 2:20 verandert Marcion zoo, dat gelezen moet worden... de Zoon van God, die mij liefgehad heeft en mij gekocht heeft.

Die gekochten gaan in Hem gelooven: alles wordt bij Marcion ingesteld op het geloof. En die geloovigen worden nu door Hem verlost, niet alleen van de zonde, zelfs van hun wezen, dat zij immers te danken hebben aan den jegodgod. Die verlossing komt pas tot volle uiting bij de wederkomst van Christus, als met de schepping de god der schepping ondergaat; tot zoo lang worden zij uiteraard zeer verdrukt door den demiurg en door hen, die met den demiurg meegaan; zoozeer voelt Marcion die verdrukking, dat hij zijn medegeloovigen bij voorkeur noemt: mede-ellendigen en medegeheten.

Maar eenmaal komt aan die verdrukking een eind: Christus komt immers weder, wel niet om te oordeelen, want de goede god oordeelt niet, maar om te constateeren, wie zich naar Hem hebben gewend en wie Hem hebben verworpen.

⁴⁷⁾ Harnack en anderen, vooral Dobschütz, hechten groot waarde aan den tekst van Marcion. Zij meenen, dat ook in onzen tekst Marcionietische invloed naderk. Zoo zou b.v. het slot van den Romeinsebrief (16:25—27) aan Marcion te wijten zijn. (Harnack, Marcion pg. 49).

Op anderen Marcionietischen invloed wijst von Dobschütz in Nestle's Einführung in das Griechische N. T. 4 pg. 11, 12

⁴⁸⁾ Het is niet onze bedoeling op alle verkeerde leerlingen van Marcion in te gaan. Wij maken daarom hier alleen maar de opmerking, dat het zoo gelukkig is, dat de Christelijke kerk altijd zoo gevochten heeft tegen alle pogingen, die men aanwendde om Christus iets van Zijn waarachtig-mensch-zijn te laten verliezen. Heel de strijd om de twee naturen van Christus wordt toch beheerscht door de juiste gedachte, dat alleen een mensch, ons in alles gelijk, uitgenomen de zonde, voor ons kon optreden.

Daarom moeten ook wij tegen alle gnostieke gedachten van onzen tijd handhaven het volkomen en waarachtig mensch-zijn van onzen Heere Jezus Christus en dat is geen muggenzitterij; het gaat om Zijn eer en ons heil.

⁴⁹⁾ Over dat koopen: Seeberg, Lehrbuch der Dogmengeschichte I 2 pg. 317, vooral noot 1.